

พระจีนคณานุรักษ์

พระจีนคณานุรักษ์ มีนามเดิมว่า จูล้าย แซ่ตัน เป็นบุตรคนที่ ๓ ของหลวงสำเร็จกิจการจางวางปัตตานีกับนางเจียงซุ่น หรือซวนเหนียว แซ่ไถ่ เกิดที่ตำบลอานาหารุถนนปัตตานีภิรมย์ (สมัยนั้นยังไม่มีชื่อถนน) ซึ่งอยู่ริมหน้าเมืองปัตตานี

พระจีนคณานุรักษ์ มีภรรยา ๔ คน และบุตรของภรรยาแต่ละคน ดังนี้

๑. นางเบ้งซวน นาคพันธ์ มีบุตร ๓ คน คือ

๑.๑ นายบันฮก (ขุนจำเรียมภักดี) บุตรชายคนโต

๑.๒ นายบันลก (ขุนพจน์สารบาญ)

๑.๓ นายบันซิว (ขุนพิทักษ์รายา) บุตรชายคนเล็ก

๒. นางยาง (เป็นน้องสาวของคุณหญิงระนอง ณ สงขลา) มีธิดา ๒ คน คือ

๒.๑ นางก้วยฮวย

๒.๒ นางก้วยกี

๓. นางยี่เหนียว แซ่ลิ้ม มีธิดา ๑ คน แต่เสียชีวิตชื่อ นางจุ่นเลี้ยง

๔. นางอ้อม ไม่มีบุตรธิดา

นายจูล้าย แซ่ตัน ได้ช่วยงานราชการของบิดา จนภายหลังได้รับแต่งตั้งเป็น “กัปตันจีน” ดูแลปกครองคนจีนในเมืองปัตตานี ได้ทำนุบำรุงบ้านเมืองปัตตานีให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

“กัปตันจีน” เป็นผู้ควบคุมธุรกิจการค้าและการขนส่งซึ่งรวมธุรกิจหลายอย่างเป็นผู้บัญชาการขนส่ง เป็นผู้จัดการเก็บภาษีขาเข้าและขาออกจากต่างประเทศ และเป็นตุลาการ มีอำนาจเต็มที่ในการตัดสินความซึ่งเกิดขึ้นระหว่างชาวจีนด้วยกัน

ต่อมากัปตันจีน ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงจีนคณานุรักษ์” ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาก็ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระจีนคณานุรักษ์ กรมการพิเศษเมืองปัตตานี” เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๑ หน้า ๕๑๕ วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๕๗

เหมืองแร่ที่เคยสัมปทานในสมัยหลวงสำเร็จกิจการจางวางผู้บิดา โดยนายจูล้างที่ขายเป็นผู้สืบทอดกิจการแทนบิดา ต่อมารัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานที่ดินทั้ง ๔ แห่ง

แก่ พระจีนคณานุรักษ์ เป็นการให้รางวัลสินน้ำใจที่พระจีนคณานุรักษ์ได้สนองงานต่างๆ ตามพระราชประสงค์เป็นที่พอพระราชหฤทัย และได้รับพระราชทานที่ดินตรงบริเวณ ติดกับสโมสรจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ใกล้โรงพยาบาลปัตตานี ตำบลสะบารัง เป็นช่วงชั้ววงศ์ตระกูลพระจีนคณานุรักษ์ โดยมีหนังสือแจ้งถึงพระยาศักดิ์เสนี สมุหเทศาภิบาลมณฑลปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ร.ศ. ๑๓๑ เป็นหนังสือราชการ มหาดไทย ที่ ๗/๕๗๘๘ จากพระยาจักรีศรีอครักษ์ สมุหนายกอรรคมหาเสนาบดี

พระจีนคณานุรักษ์ได้ประกอบคุณงามความดีแก่เมืองปัตตานีมากมาย ใน รัชสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อาทิ การสร้างวัดบางน้ำจืด ที่รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า "ตานีนรสโมสร" นั้น พระจีนคณานุรักษ์มีส่วนช่วยในการก่อสร้าง โดยได้รับเงินพระราชทานสมทบด้วย วัดแห่งนี้ยังใช้เป็นที่สำหรับเจ้าเมืองและกรรมการเมืองปัตตานีใช้เป็นที่ประชุมถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และยังใช้เป็นที่สำหรับให้เด็กไทยพุทธ และไทยมุสลิมได้เรียนหนังสือไทย นอกจากนี้รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงรับสั่งให้พระจีนคณานุรักษ์เป็นหัวหน้าจัดสร้างโบสถ์วัดมุจลินทวาปีวิหาร อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และยังได้รับใช้ประเทศชาติสนองพระราชประสงค์ รัชกาลที่ ๕ ในการจัดสร้างวัดต่างๆ ในเมืองปัตตานี ซึ่งยังปรากฏหลักฐานและปรากฏชื่อพระจีนคณานุรักษ์ ที่วัดต่างๆ ในหลายอำเภอของจังหวัดปัตตานี แต่ก็มีศาสนสถานหลายแห่งในวัดที่พระจีนคณานุรักษ์มีส่วนในการก่อสร้างได้รกร้างพังไปตามกาลเวลา พระจีนคณานุรักษ์ มีบทบาทสำคัญในการบูรณะศาลเจ้าเล่งจูเกียง หรือศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว โดยอัญเชิญเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวจากบ้านกรือเซะมาประดิษฐานในศาลเจ้าเล่งจูเกียง นอกจากนั้นยังได้บูรณะวัดราษฎร์บูรณะ หรือวัดช้างให้ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ ต่อมานายอนันต์ คณานุรักษ์ หลานพระจีนคณานุรักษ์ได้รับนิมิตจากหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ให้สร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวด เพื่อหาทุนสร้างพระอุโบสถ